

ПІДГОТОВКА СУЧАСНОЇ МОЛОДІ ДО СІМЕЙНОГО ЖИТТЯ

Резничук Ганна Олександрівна

м.Городок

Василенко Олена Миколаївна

м.Хмельницький

У статті розглянуто основні аспекти підготовки молоді до сімейного життя та готовність молоді до вступу у шлюб. У даній статті також розкриті основні загальносоціальні, моральні, психологічні, правові, господарсько-економічні, естетичні та інтимні (сексуальні) аспекти підготовки молоді до подружнього життя. Проведено анкетування серед молоді з визначення її готовності до сімейного життя.

Ключові слова: сім'я, сімейне виховання, шлюб, сучасна молодь, аспекти підготовки молоді до сімейного життя.

Постановка проблеми. Соціально-економічні перетворення, що відбуваються в українському суспільстві, актуалізують проблему формування у молодого покоління готовності до створення в нових умовах сім'ї. Це зумовлюється низкою об'єктивних і суб'єктивних чинників, які неоднозначно впливають на готовність молоді до створення сім'ї, становлення особистості.

Серед об'єктивних чинників слід назвати: омолодження шлюбу, недостатню економічну і соціальну захищеність подружжя, загальне послаблення моральних норм у суспільстві, поширення нетрадиційних форм шлюбу.

До суб'єктивних чинників, які ускладнюють процес формування у молоді готовності до сімейного життя належить: раннє фізіологічне дозрівання дівчат і хлопців, що поєднується з психологічною та духовно-моральною безвідповідальністю стосунків, небажання мати дітей або відкладання цього акту на невизначене майбутнє. Значне погіршення матеріально-побутового становища переважної більшості населення України не сприяє формуванню в молоді готовності до сімейного життя: збільшується кількість розлучень, у тому числі з ініціативи жінок, внаслідок чого зростає кількість неповних сімей і дітей, які виховуються без одного з батьків, а також чисельність позашлюбних дітей, девальвується сама цінність сім'ї, глибокі почуття, на яких ґрунтуються міцні шлюбні відносини [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування готовності молоді до створення сім'ї не залишилась поза увагою науковців, які розробляють її теоретико-методологічні аспекти, досліджують сучасний стан готовності до такого кроку учнів загальноосвітніх навчальних закладів, студентів вищих навчальних закладів.

У педагогічних дослідженнях (В.Кравець, Д.Луцик, В.Макаров, І.Мачуська, Н.Новікова, В.Постовий, Г.Сутріна, В.Сухомлинський, Н.Феокистова, О.Хромова, І.Шалімова, Л.Яценко) увага акцентується на виявленні соціально-педагогічних факторів та умов, дидактичних і виховних засобів цілеспрямованого керівництва процесом формування готовності молоді до створення сім'ї.

Проблеми молоді сім'ї розкриті в працях Т.Алексєєнко, І.Гребеннікова, З.Зайцевої, С.Ковальова, А.Макаренка, І.Панкова, А.Харчева та ін. Відомі психологи І.Бех, Т.Говорун, З.Кісарчук, О.Кононко, В.Семиченко фокусують свої наукові погляди на встановленні характеру безпосередніх і опосередкованих зв'язків, механізмів і залежностей стану готовності до створення сім'ї та реальними діями особистості.

Однак, більшість цих досліджень були здійснені наприкінці ХХ або в перші роки ХХІ ст. і в них не враховуються соціально-економічні та морально-психологічні зміни у житті сучасної молоді. Крім того, науковці надають перевагу вивченню питань формування готовності до сімейного жит-

тя старшокласників, студентів технікумів, профтехучилищ або студентів вищих педагогічних навчальних закладів [3].

Теоретичною основою дослідження стали ключові положення наукової теорії про єдність діяльності, свідомості й особистості в динаміці соціальних змін, ціннісних орієнтацій сім'ї і процесу формування готовності молоді до створення сім'ї у взаємодії суспільних інститутів виховання та самої сім'ї, конкретні наукові досягнення вчених з проблем сім'ї освіти та виховання (А.Адлер, Л.Булатова, О.Вороніна, Т.Говорун, М.Дяченко, Л.Кандибович, О.Кікінежді, Л.Коростильова, В.Кравець, Н.Лавриненко, Д.Луцик, В.Макаров, Н.Новікова, Л.Панкова, В.Постовий, К.Роджерс, Г.Сутріна, Н.Феокистова, Н.Чухим, І.Шалімова, К.Шпарке, Є.Ярська-Смірнова).

З огляду на це, **метою статті** є теоретичний аналіз проблеми підготовки молоді до сімейного життя.

Виклад основного матеріалу. Одним із основних завдань суспільства є підготовка молоді до створення повноцінної сім'ї. Така підготовка повинна ґрунтуватися на системі знань, умінь і навичок, здобутих за час навчання у загальноосвітній школі. Однак педагогічні дослідження свідчать про існування певних проблем щодо сприйняття молоді себе у сімейному житті. Готовність до шлюбу і сімейного життя передбачає не лише бажання закоханих постійно бути разом, а й відповідальність і серйозні зобов'язання. Вона охоплює декілька аспектів:

- формування певного морального комплексу: готовність особистості прийняти на себе нову систему обов'язків щодо свого партнера, майбутніх дітей, йдеться насамперед про розподіл ролей між подружжям;
- готовність до міжособистісного спілкування і співпраці, сім'я є малою групою, для її нормального функціонування необхідна узгодженість ритмів життя подружжя;
- готовність до самопожертви заради партнера, що передбачає здатність до відповідної діяльності, заснованої на альтруїзмі (безкорисливості);
- наявність якостей, пов'язаних із проникненням у внутрішній світ людини (емпатійний комплекс);
- висока естетична культура почуттів і поведінки особистості;
- уміння розв'язувати конфлікти конструктивним способом, здатність до саморегуляції власної психіки і поведінки.

У процесі підготовки до сімейного життя слід виховувати у молодих людей вміння уникати ситуацій, які спричиняють сімейні чвари, а часто і розлучення. Також мова йде про намагання партнерів домінувати у сім'ї: незадоволену потребу в спілкуванні; несумісність партнерів, що зумовлено різними умовами проживання, перебуванням під впливом різних колективів, сімей, різними життєвими цінностями; недоліки виховання, характер і моральний розвиток сім'ї (споживачтво, егоїзм, надмірна критичність); нерівномірний розподіл обов'язків; незадоволені матеріальні потреби; порушення сімейної етики (ревності, подружжя невірність), незадоволення сексуальних потреб тощо.

Підготовка молоді до шлюбу і сім'ї є багатограним процесом, який охоплює кілька аспектів: загальносоціальний, моральний, психологічний, правовий, господарсько-економічний, естетичний, інтимний. Всі вони тісно пов'язані між собою, доповнюють один одного та мають за мету – формування хорошого сім'янина.

Загальносоціальна підготовка молоді до сімейного життя передбачає завершення освіти, здобуття професії, по-

чаток самостійної трудової діяльності.

Моральна підготовка до сімейного життя передбачає формування готовності будувати сім'ю, серйозне ставлення до шлюбу, почуття відповідальності, доброти, чуйності, обов'язку, терпеливості, турботливості тощо, а також ознайомлення з правилами подружнього етикету, культурою і етикою поведінки в сім'ї тощо.

Правова підготовка до сімейного життя має на меті ознайомлення молодих людей з основними положеннями сімейного права: моногамія (одношлюбність); досягнення шлюбного віку, визначеного в Україні: для дівчат 17 – років, для юнаків – 18 років; запобігання кровозмішуванню (неможливий шлюб між родичами по прямій лінії, а також між тими, хто усиновлював, і тими, кого усиновили); психічне здоров'я партнерів (дієздатність); обопільна згода партнерів (добровільність); рівноправність незалежно від походження, соціального і майнового стану, національності тощо. У процесі підготовки до сімейного життя молодь засвоює права і обов'язки подружжя, особисті правовідносини, майнові відносини, правовідносини між батьками і дітьми. Молодь ознайомлюється також зі змістом державних актів про позбавлення материнських і батьківських прав, усиновлення, правові основи і наслідки розлучення, шлюбний контракт.

Господарсько-економічна підготовка до сімейного життя передбачає формування умінь і навичок економічного і господарського характеру, необхідних у домашньому побуті: ведення домашнього господарства, рівномірний розподіл обов'язків між членами сім'ї, подолання хибних установок щодо поділу домашньої праці на жіночу і чоловічу, планування і дотримання сімейного бюджету тощо.

Естетична підготовка молоді до сімейного життя зорієнтована на формування уявлень про естетичну культуру сім'ї, ознайомлення з естетикою міжстатевих стосунків, основами етикету у взаєминах чоловіка і жінки; на виховання поваги до сімейних традицій, бажання їх примножувати, вміння організовувати сімейні свята. У її процесі формуються правильні уявлення про естетику побуту, з'являється бажання вносити прекрасне у свій побут, розвивається хороший смак (вміння одягатися, користуватися прикрасами, косметикою).

Психологічна підготовка до сімейного життя спрямована на формування здатності розуміти іншу людину, підтримувати її і психологічно розвантажувати. А це передбачає виховання в собі таких якостей, як: емпатія (здатність співпереживати), емоційна гнучкість, розуміння потреб партнера, вміння пристосуватися до його звичок, особливостей характеру. Важливим також є вміння створювати спокійний морально-психологічний клімат в сім'ї, готовність підтримувати обстановку радості, бадьорості і оптимізму, здатність регулювати складні конфліктні ситуації.

Інтимно-сексуальна підготовка полягає у формуванні в молоді певного рівня сексуальної культури. Важливим її елементом є емоційне багатство особистості, вміння надавати своєму почуттю різних відтінків, здатність до переживання насолод, винайдення засобів вираження почуття кохання.

Підготовка молоді до виконання материнських і батьківських функцій передбачає освоєння нею репродуктивної функції сім'ї. Це усвідомлення ролі дітей в подружньому житті, їхнього впливу на родинне життя: діти урізноманітнюють і збагачують міжособистісні стосунки, розширюють сферу інтересів і потреб сім'ї, дають батькам емоційне задоволення самою своєю появою на світ, а відтак своїми успіхами, задовольняють почуття материнства і батьківства, підносять престиж сім'ї як мікроосередка суспільства [1].

З метою виявлення у сучасної молоді думки про шлюб, основних цінностей, які вона переслідує і дотримується, нами було проведено дослідження, учасниками якого ста-

ли юнаки та дівчата (11 чоловік), віком – 15-17 років. Респондентам була запропонована анкета, яка складалась з 12 запитань з наявними варіантами відповідей.

Після обробки отриманих даних були отримані наступні показники:

95% юнаків і 100% дівчат відзначили, що позитивно ставляться до шлюбу, але 5% юнаків відповіли, що ніколи не думали про це.

На питання про доречність вступу у шлюб під час навчання у ВНЗ 40% юнаків і 75% дівчат вважають це абсолютно нормальним; 35% хлопців і 5% дівчат вважають, що шлюб заважає навчанню; 20% і хлопців і дівчат зазначили можливість такого шлюбу і тільки 5% опитаних хлопців не думали про це.

Більшість дівчат (75%) і хлопців (70%) впевнені, що вступати в шлюб потрібно у віці від 20-30 років, а 30% хлопців і 25% дівчат вважають оптимальним вік від 18 до 20 років.

Шлюб з різними національностями не цікавить 50% хлопців і 25% дівчат; 5% з кожної із сторін опитаних вважають його неприпустимим; немає ніякої різниці, але батьки проти - хлопці 10% і дівчата 15%; важко було відповісти 35% хлопців і 55% дівчат.

65% дівчат і хлопців вважають, що немає ніякого значення те, на якому соціальному рівні знаходиться їх половина, щоб повернути до себе увагу; 10% хлопців і 25% дівчат зазначили, що соціальний рівень їхньої половинки має бути позитивним. Цікаво, що 10% дівчат і 5% хлопців відзначили, що хотіли б щоб їхні подружні половинки займалися бізнесом, але тільки хлопці (20%) вважали привабливим для своєї половинки статус студентки.

Про ставлення респондентів до шлюбу в ранньому віці (до 18 років) опитані зазначили наступне: 20% дівчат поставилися до цього явища позитивно, а 40% дівчат і 25% хлопців – негативно. Цікаво, що 25% хлопців і 15% дівчат вважають цей шлюб нормальним, але нетривалим.

Хотіли б вступити в шлюб під час навчання 95% дівчат і 70% хлопців; хотіли б одружитися після закінчення навчання 30% хлопців і 5% дівчат.

Респонденти вважають, що дошлюбний період повинен тривати:

1. Менше року – 5% хлопців і 5% дівчат.
2. Три роки – 80% хлопців і 65% дівчат.
3. Три і більше років – 15% хлопців і 10% дівчат.
4. 20% опитаних вибрали інший варіант відповіді: «індивідуально», «як вийде», «як виходить».

Про ставлення респондентів до спільного життя до шлюбу свідчать наступні результати проведеного опитування: 85% хлопців і 55% дівчат ставляться позитивно; 5% хлопців і 10% дівчат вважають, що такий спосіб відносин – це дурість; 10% хлопців і 30% дівчат вважають, що жити разом потрібно тільки після укладення шлюбу та 5% дівчат – згодні на спільне проживання, але не на тривалий період.

Висновки. Отже, після проведення дослідження та аналізу отриманих даних можна зробити висновок, що сучасна молодь, особливо юнаки, серйозно і виважено підходять до питання вступу в шлюб, вибору шлюбного партнера і забезпечення сім'ї. Спостерігаються переважання такої позитивної тенденції, як чітке виділення молоді вікових меж вступу в шлюб, усвідомлення всіх позитивних і негативних його сторін. Юнакам та дівчатам, які готуються «зв'язати себе узами шлюбу», потрібно навчитися виявляти, ставити і відповідально вирішувати спільно з іншими членами сім'ї сімейні проблеми так, щоб морально-етичний зміст прийнятих рішень реалізувався адаптивними шляхами.

Перспективами подальших розвідок у даному напрямку є проведення подальших досліджень, які спрямовані виявлення готовності сучасної молоді до подружнього життя.

Література та джерела

1. Андреева Т.В. Семейная психология: навч. посібник / Т.В.Андреева. – СПб.: Мова, 2004. – 244с.
2. Кравець В. П. Теорія і практика дошлюбної підготовки молоді / В.П.Кравець. – К.: Київ. правда, 2000. – 688 с.
3. Черкасова В.Ю. Суперечності становлення та реалізації подружніх орієнтацій в сучасний період: автореф. дис. канд. соціол. наук: 22.00.06 / В.Ю.Черкасова. – Урал. держ. ун-т ім. А. М. Горького. – М., 2004. – 18с.

В статье рассматриваются основные аспекты подготовки молодежи к семейной жизни и готовность молодежи вступить в брак. В данной статье также раскрыты основные общесоциальные, моральные, психологические, правовые, хозяйственно-экономические, эстетические и интимные (сексуальные) аспекты подготовки молодежи к супружеской жизни. Проведено анкетирование среди молодежи с целью изучения ее готовности к семейной жизни.

Ключевые слова: семья, семейное воспитание, брак, современная молодежь, аспекты подготовки молодежи к семейной жизни.

The main aspects of preparation of youth for the family life and readiness for the married life have been researched in the article. The main general-social, moral, psychological, legal, economical, aesthetics and intimate (sexual) aspects of readiness of youth for the married life have been analyzed. The questionnaire among young people to recognize their availability for family life has been held. The author of the article has analyzed different attitudes of the youth to family life and marriage, has identified the attitude of the youth for family life before marriage, for early marriage and during their study in educational establishments as well as the attitude of the youth to marriage with representatives of different nationalities and social status. The following conclusions have been made: modern young people analyze the situation very deeply before starting family life, the youth compares it's advantages and disadvantages. Psychological preparation for family life is aimed at forming ability to understand another person, keeping psychologically comfort. Preparing the young people for marriage and family is a multifaceted process that encompasses several aspects: societal, moral, psychological, legal, administrative, economic, aesthetic, intimate.

Keys words: family, family education, marriage, modern youth, aspects of preparing of youth for family life.

УДК [373.5.016:54]:[504+17.022.1]

РЕАЛІЗАЦІЯ ВЧИТЕЛЕМ ХІМІЇ ПРИНЦИПУ ІСТОРИЗМУ ПРИ ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГО-ГУМАНІСТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У ШКОЛЯРІВ

Роман Сергій Володимирович
м.Старобільськ

Дидактичний принцип історизму як один із засобів реалізації в хімічній освіті ідей екологізації, гуманізації, гуманітаризації сприяє зацікавленості предметом, формуванню поваги щодо досягнень хімічної науки, допомагає подолати хемофобію в суспільстві, правильно визначити молоді ціннісні шляхи у самостійному житті. У статті визначено функції історико-хімічного матеріалу, критерії його відбору, напрями використання, проілюстровані окремі аспекти його застосування в навчальному процесі, а також можливі ступені аксіологічної інтеграції в поданні вчителем історико-біографічного знання.

Ключові слова: принцип історизму, формування еколого-гуманістичних цінностей, шкільна хімічна освіта.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства в основі реформування школи лежить ідея аксіологізації освіти, а також пріоритет розвитку особистості. Важливу роль у формуванні особистості відіграє хімія – фундаментальна наука, що містить величезний виховний потенціал, який включає світоглядний, громадянський, емоційно-ціннісний та естетичний складники.

У реальних умовах екологічних ризиків, що мають переважно хімічний характер, основним чинником виживання людства є освоєння хімічної культури, а невідкладним завданням хімічної освіти – формування екологічної культури, компетентної ціннісно-орієнтованої особистості в загальноосвітній школі протягом усього періоду навчання предмету. У такому контексті сучасна хімічна освіта все наполегніше звертається до проблем, безпосередньо пов'язаних з інтересами, запитамі, життєвими цінностями людей. Так, згідно з метою освітньої галузі «Природознавство» та її хімічного компонента, визначеного Державним

стандартом базової і повної загальної середньої освіти, навчання хімії в школі спрямовується на розвиток засобами предмета особистості учнів, формування їхньої загальної культури, світоглядних орієнтирів, екологічного стилю мислення й поведінки, творчих здібностей, дослідницьких навичок [1, с. 3]. Без вивчення історії хімії реалізація цієї мети буде лише декларативною й такою, що не формує ані погляди школярів, ані, тим паче, їхні переконання та ціннісні орієнтації.

Аналіз актуальних досліджень засвідчив, що нині спостерігається неоднозначність у побудові шкільного курсу хімії з урахуванням вимог принципу історизму. У роботах Д. Кірюшкіна, В. Полосіна, Г. Чернобельської науково обґрунтовано шляхи реалізації принципу історизму через дотримання історико-логічного підходу навчання хімії. Розробки М. Родигіна, І. Родигіної, І. Мітряєвої, В. Шуліки, Л. Богданової, С. Лендева та О. Вознесенської стосуються іншого шляху реалізації принципу історизму – через форми позаурочної роботи, факультативні заняття, хімічні вечори [2, с. 161]. Водночас не розв'язана проблема пошуку раціональних шляхів реалізації принципу історизму на уроках хімії, зокрема з метою формування еколого-гуманістичних цінностей у школярів, а використання форм позаурочної роботи потребує багато часу, брак якого спостерігається в повсякденній праці вчителя.

Зазначене вище спонукало нас при розробці перспективних напрямів формування еколого-гуманістичних цінностей у процесі шкільної хімічної освіти надати пріоритетності принципу історизму, характеристика якого в теоретико-методологічному контексті аналізованої проблеми й становить **мету статті**.

Виклад основного матеріалу. Загальна аксіологі-